

3 DETERMINANTE ZDRAVJA – DEJAVNIKI TVEGANJA

3.5 KAJENJE TOBAKA

Kajenje tobaka škoduje tako rekoč vsakemu organu v človeškem telesu in škodljivo vpliva na zdravje skozi celotno življenje. Zaradi bolezni, pripisljivih kajenju, umreta dve tretjini kadičev, ki v povprečju izgubijo okoli 10 let življenja. V Sloveniji je kajenje tobaka vodilni preprečljivi vzrok smrti in letno zaradi bolezni, pripisljivih kajenju tobaka, umre okoli 3.600 prebivalcev Slovenije, od tega četrtnina pred 60. letom starosti. Po podatkih iz raziskave CINDI je leta 2012 kadilo 23 % prebivalcev Slovenije. Najvišji delež kadičev je ugotovljen pri anketirancih v starostni skupini 25–39 let, in sicer 25 %.

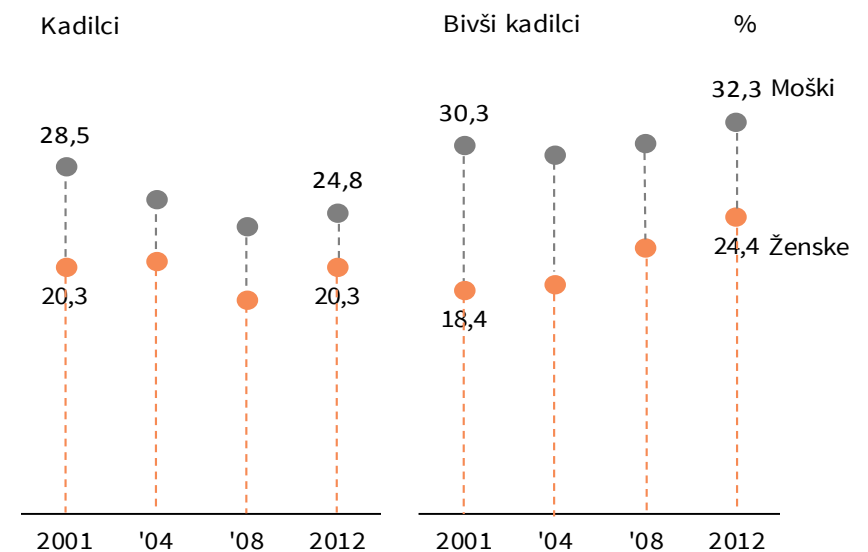
Kajenje je vzročno povezano s številnimi vrstami raka, boleznimi dihal, boleznimi srca in ožilja ter mnogimi drugimi, kot so sladkorna bolezen, motnje erekcije, revmatoidni artritis idr. Kajenje matere med nosečnostjo ima škodljive učinke na zdravje še nerojenega otroka in na izide nosečnosti. Dolgotrajna izpostavljenost nekadičev tobačnemu dimu prav tako privede do škodljivih učinkov na zdravje, podobnih tistim pri kadičih.

S kajenjem pričnejo mladostniki in mladi odrasli, po 25. letu skoraj nihče več ne poroča o prvem kajenju. Mlajši ko je posameznik ob začetku kajenja, večja je verjetnost, da bo postal zasvojen, da bo napredoval do rednega kajenja in več kadi kot odrasla oseba, manjša pa je verjetnost, da bo kadarkoli opustil kajenje. Kadilske navade mladostnikov se še razvijajo, spreminjajo in so glede pogostosti, obsega in drugih značilnosti raznolike, v nasprotju s tistimi pri odraslih, ki imajo večinoma redne in utrjene kadilske navade.

V Sloveniji se je v obdobju 2001–2012 delež kadičev znižal predvsem na račun znižanja deleža kadičev med moškimi. Znižanje v tem obdobju je posledica ugodnih sprememb v deležu med leti 2001, 2004 in 2008. Med zadnjima dvema letoma raziskave (2008 in 2012) pa se je delež kadičev zvišal, in sicer predvsem na račun zvišanja deleža med ženskami. Delež kadičev se razlikuje glede na spol, starost in stopnjo izobrazbe. Med ženskami je bil delež kadičev v primerjavi z moškimi v vseh letih raziskave (2001, 2004, 2008 in 2012) nižji. Glede na starost beležimo najnižji delež kadičev v najstarejši starostni skupini, glede na izobrazbo pa med prebivalci z najvišjo stopnjo izobrazbe.

Razlika med spoloma je vidna tudi v deležu bivših kadičev (v letu 2012 32 % moških in 24 % žensk). Od leta 2004 dalje njihov delež pri obeh spolih narašča.

3.5 Graf 1: **Delež kadičev in bivših kadičev med anketiranci (25–64 let),** po spolu, Slovenija, 2001, 2004, 2008, 2012

Vir: Zdravje in vedenjski slog prebivalcev Slovenije, Trendi v raziskavi CINDI 2001–2004–2008–2012

3.5 Tabela 1: **Delež kadilcev, bivših kadilcev in tistih, ki nikoli niso kadili, med anketiranci v starosti 25–64 let, po spolu, starosti in izobrazbi, Slovenija, 2001, 2004, 2008, 2012**

	Delež kadilcev ¹⁾				Delež bivših kadilcev				Nikoli nisem kadil				%
	2001	2004	2008	2012	2001	2004	2008	2012	2001	2004	2008	2012	
Spol													
Moški	28,5	25,9	23,6	24,8	30,3	29,5	30,4	32,3	41,2	44,6	46,0	43,0	
Ženske	20,3	20,7	17,6	20,3	18,4	19,0	21,9	24,4	61,3	60,3	60,5	55,3	
SKUPAJ	24,5	23,4	20,7	22,6	24,4	24,3	26,3	28,4	51,1	52,3	53,0	49,0	
Starostna skupina													
25-39	29,2	26,1	22,5	25,2	21,0	18,7	18,9	21,2	49,8	55,2	58,6	53,6	
40-54	24,7	25,6	22,5	23,2	28,1	28,7	30,4	29,6	47,2	45,7	47,1	47,3	
55-64	13,6	12,8	13,7	17,3	23,8	26,5	32,3	38,3	62,6	60,7	53,9	44,4	
Izobrazba													
Osnovna šola ali manj	25,1	25,2	22,7	24,6	19,5	19,6	26,4	28,1	55,4	55,2	50,9	47,3	
Poklicna šola	28,7	27,4	25,1	25,5	27,5	27,4	29,3	33,8	43,7	45,2	45,6	40,7	
Srednja šola	24,2	23,7	22,3	25,8	25,8	25,7	26,6	29,4	50,0	50,6	51,1	44,8	
Višja šola ali več	18,2	17,0	13,2	16,3	23,4	22,3	23,3	23,9	58,4	60,7	63,5	59,8	

¹⁾ Trenutni redni kadilci in občasni kadilci skupaj.

Vir: Zdravje in vedenjski slog prebivalcev Slovenije, Trendi v raziskavi CINDI 2001–2004–2008–2012

3.5 Tabela 2: **Delež anketirancev¹⁾ (25–64 let) po številu pokajenih cigaret na dan, Slovenija, 2012**

Število cigaret na dan	Moški		Ženske		SKUPAJ
	%		%		
1-10	21,8		47,4		32,8
11-20	59,5		47,8		54,4
več kot 20	18,8		4,8		12,7

¹⁾ Trenutni redni kadilci.

Vir: Zdravje in vedenjski slog prebivalcev Slovenije, Trendi v raziskavi CINDI 2001–2004–2008–2012

3.5 Tabela 3: **Delež anketiranih mladostnikov, ki kadijo vsaj enkrat tedensko**, po spolu, pri starostih 11, 13, 15 let, Slovenija, 2002, 2006, 2010

Starost	2002			2006			2010			%
	Fantje	Dekleta	SKUPAJ	Fantje	Dekleta	SKUPAJ	Fantje	Dekleta	SKUPAJ	
11 let	2,2	0,4	1,3	0,6	0,2	0,4	0,4	0,1	0,3	
13 let	6,3	4,1	5,1	2,5	2,7	2,6	3,1	3,1	3,1	
15 let	29,2	29,5	29,3	19,7	16,4	18,1	19,9	18,9	19,4	
11, 13, 15 let ¹⁾	11,2	9,4	10,3	7,2	6,0	6,6	7,8	7,5	7,6	

¹⁾ Povprečje vseh treh starosti.

Vir: Raziskava Z zdravjem povezano vedenje v šolskem obdobju (HBSC)

V obdobju 2002–2010 se je razširjenost kajenja (kadil tobak kadarkoli v življenju, kadi vsaj enkrat tedensko, kadi vsak dan) med slovenskimi mladostniki, starimi 11, 13 in 15 let, zmanjšala skupno, v vseh treh starostnih skupinah in pri obeh spolih.

Razširjenost kajenja med mladostniki, starimi 11, 13 in 15 let, narašča s starostjo, pri obeh spolih skupaj in pri vsakem posebej, najbolj med 13. in 15. letom. V letu 2010 je 53 % petnajstletnikov že kdaj kadilo, vsaj enkrat na teden ali pogosteje jih je kadilo približno 19 %, približno 24 % pa jih je prvič kadilo v starosti 13 let ali manj. Med spoloma pri tem ni bilo razlik.

3.5 Tabela 4: Delež anketirancev (25–64 let), ki navajajo, da oni ali družinski člani kadijo v bivalnih prostorih, in delež anketirancev, ki so dnevno izpostavljeni tobačnemu dimu drugih, po spolu, starosti in izobrazbi, Slovenija, 2001, 2004, 2008, 2012

	Kajenje v bivalnih prostorih				Izpostavljenost tobačnemu dimu				%
	2001	2004	2008	2012	2001	2004	2008	2012	
Spol									
Moški	31,1	21,5	18,4	18,4	68,4	66,1	47,2	44,2	
Ženske	30,3	24,0	18,2	17,2	53,1	49,0	32,6	34,1	
SKUPAJ	30,7	22,7	18,3	17,8	60,9	57,7	40,1	39,2	
Starostna skupina									
25-39	31,5	21,7	17,7	18,2	67,9	63,3	43,6	44,1	
40-54	32,4	25,1	19,2	17,1	63,5	61,0	41,3	38,3	
55-64	25,0	19,9	17,7	18,3	39,5	38,9	31,4	32,9	
Izobrazba									
Osnovna šola ali manj	38,2	31,9	26,4	25,5	60,0	57,9	44,2	43,7	
Poklicna šola	34,2	24,2	21,4	22,2	67,4	64,7	50,2	45,7	
Srednja šola	28,4	22,6	19,3	18,7	61,6	60,5	42,7	43,5	
Višja šola ali več	20,9	13,7	9,4	11,1	51,4	46,9	24,8	28,4	

Vir: Zdravje in vedenjski slog prebivalcev Slovenije, Trendi v raziskavi CINDI 2001–2004–2008–2012

3.5 Tabela 5: Delež anketirancev (25–64 let), ki so dnevno izpostavljeni tobačnemu dimu drugih, po spolu, Slovenija, 2012

Dnevna izpostavljenost	Moški		Ženske		SKUPAJ	%
manj kot 1 uro	27,0			21,4	24,3	
1-5 ur	9,8			7,5	8,6	
več kot 5 ur	7,4			5,1	6,3	

Vir: Zdravje in vedenjski slog prebivalcev Slovenije, Trendi v raziskavi CINDI 2001–2004–2008–2012

Izpostavljenost prebivalcev Slovenije tobačnemu dimu se je po uvedbi prepovedi kajenja v vseh zaprtih javnih in delovnih prostorih znižala tudi v bivalnih prostorih, a je še vedno prisotna v znatnih deležih.

REGIONALNE PRIMERJAVE

3.5 Tabela 6: **Delež kadilcev, bivših kadilcev in tistih, ki nikoli niso kadili, med anketiranci v starosti 25–64 let, po statističnih regijah, Slovenija, 2001, 2004, 2008, 2012**

Statistična regija	Delež kadilcev ¹⁾				Delež bivših kadilcev				Nikoli nisem kadil				%
	2001	2004	2008	2012	2001	2004	2008	2012	2001	2004	2008	2012	
Pomurska	24,8	23,1	17,9	25,8	21,2	21,5	23,0	26,6	54,0	55,4	59,1	47,7	
Podravska	26,3	24,8	22,2	25,3	23,2	24,5	26,1	28,8	50,5	50,7	51,7	45,9	
Koroška	23,4	22,9	18,3	22,0	23,6	25,4	27,0	31,5	53,0	51,7	54,7	46,5	
Savinjska	24,3	19,2	20,3	19,2	24,3	24,8	23,5	28,4	51,4	56,0	56,2	52,5	
Zasavska	29,1	26,5	22,8	26,6	26,6	22,8	33,4	25,7	44,2	50,6	43,7	47,7	
Spodnjeposavska	20,7	24,2	22,6	22,0	21,9	27,1	28,4	27,4	57,4	48,7	48,9	50,7	
Jugovzhodna Slovenija	22,3	23,4	18,0	19,3	29,3	22,7	27,6	29,3	48,4	54,0	54,4	51,4	
Osrednjeslovenska	25,2	24,2	21,7	22,4	25,2	24,4	25,3	28,5	49,6	51,3	53,0	49,1	
Gorenjska	25,9	24,9	19,8	23,8	21,7	20,9	25,2	27,0	52,4	54,2	54,9	49,2	
Notranjsko-kraška	21,6	21,0	18,6	19,5	27,1	28,6	36,3	29,4	51,3	50,4	45,1	51,1	
Goriška	19,9	21,8	18,9	19,7	24,9	25,8	27,0	30,3	55,2	52,4	54,1	50,0	
Obalno-kraška	23,3	24,0	23,0	25,7	27,3	27,6	31,6	27,5	49,4	48,3	45,4	46,9	
SLOVENIJA	24,5	23,4	20,7	22,6	24,4	24,3	26,3	28,4	51,1	52,3	53,0	49,0	

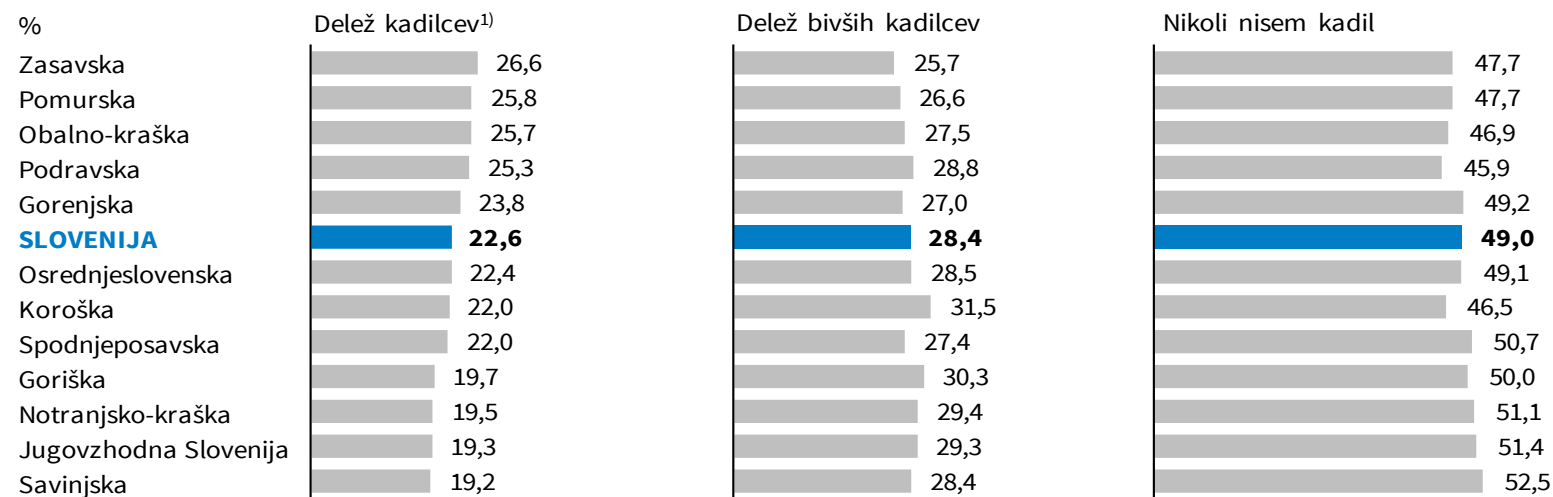
¹⁾ Trenutni redni kadilci in občasni kadilci skupaj.

Vir: Zdravje in vedenjski slog prebivalcev Slovenije, Trendi v raziskavi CINDI 2001–2004–2008–2012

V obdobju 2001–2012 je prisoten trend zniževanja deleža kadilcev v devetih od dvanajstih statističnih regij. Delež bivših kadilcev je najvišji v koroški statistični regiji, delež tistih, ki nikoli niso kadili, pa v savinjski.

3.5 Graf 2: Delež kadilcev, bivših kadilcev in tistih, ki nikoli niso kadili, med anketiranci v starosti 25–64 let, po statističnih regijah, Slovenija, 2012

¹⁾ Trenutni redni kadilci in občasni kadilci skupaj.

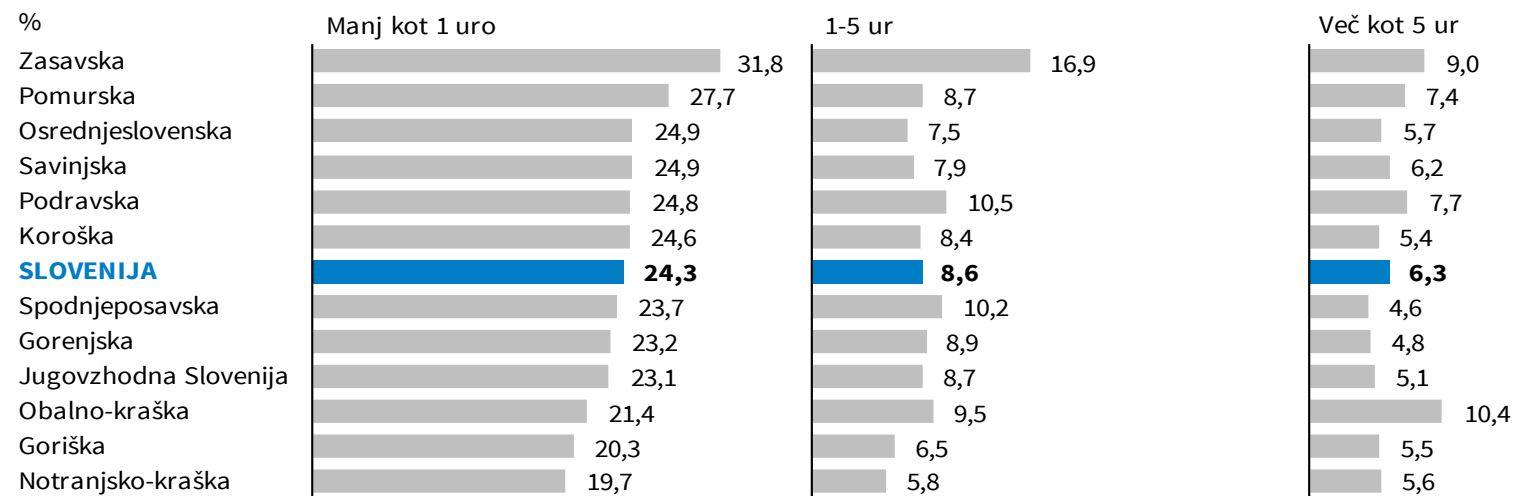
Vir: Zdravje in vedenjski slog prebivalcev Slovenije, Trendi v raziskavi CINDI 2001–2004–2008–2012

3.5 Tabela 7: **Delež anketirancev (25–64 let), ki navajajo, da oni ali družinski člani kadijo v bivalnih prostorih, in delež anketirancev, ki so dnevno izpostavljeni tobačnemu dimu drugih**, po statističnih regijah, Slovenija, 2001, 2004, 2008, 2012

Statistična regija	Kajenje v bivalnih prostorih				Izpostavljenost tobačnemu dimu			
	2001	2004	2008	2012	2001	2004	2008	2012
Pomurska	31,9	25,1	17,3	20,0	63,6	59,8	41,1	43,8
Podravska	35,5	25,5	20,7	18,6	61,9	60,4	43,6	42,9
Koroška	31,5	24,0	15,8	17,7	58,7	60,0	41,8	38,4
Savinjska	31,1	20,3	17,3	18,3	61,3	54,1	38,4	39,1
Zasavska	36,3	30,7	31,0	27,7	67,6	65,6	48,4	57,7
Spodnjeposavska	28,4	25,3	19,8	17,6	57,6	61,1	43,5	38,4
Jugovzhodna Slovenija	32,2	20,5	14,1	17,0	64,9	60,0	36,4	36,9
Osrednjeslovenska	29,6	23,8	18,7	17,8	60,4	57,1	39,5	38,1
Gorenjska	30,0	20,5	20,6	16,4	60,8	56,5	39,3	36,8
Notranjsko-kraška	30,9	17,8	15,5	16,4	65,9	57,6	41,7	31,0
Goriška	19,9	15,0	10,5	11,8	51,7	50,4	32,0	32,2
Obalno-kraška	28,4	25,2	19,1	19,4	59,6	58,7	43,4	41,2
SLOVENIJA	30,7	22,7	18,3	17,8	60,9	57,7	40,1	39,2

3.5 Graf 3: **Delež anketirancev (25–64 let), ki so dnevno izpostavljeni tobačnemu dimu drugih**, po statističnih regijah, Slovenija, 2012

Vir: Zdravje in vedenjski slog prebivalcev Slovenije, Trendi v raziskavi CINDI 2001–2004–2008–2012

MEDNARODNE PRIMERJAVE

3.5 Tabela 8: Delež anketirancev (15+ let), ki redno kadijo, po številu cigaret na dan, Slovenija in nekatere države EU, 2008

	Do 20 cigaret	20 ali več cigaret	SKUPAJ	%
Grčija	12,1	19,8		31,8
Bolgarija	11,0	15,8		29,2
Latvija	16,1	11,6		27,9
Madžarska	15,6	10,5		26,1
Estonija	16,5	9,4		25,9
Ciper	10,3	15,6		25,9
Španija	14,1	9,0		25,2
Češka	15,8	8,6		24,3
Poljska	11,5	12,3		23,8
Avstrija	-	-		22,9
Nemčija	16,0	6,6		22,8
Romunija	11,6	8,9		20,5
Slovaška	12,6	6,6		19,3
Malta	10,2	8,5		19,2
Belgija ¹⁾	11,7	7,2		18,9
SLOVENIJA	10,0	8,6		18,7

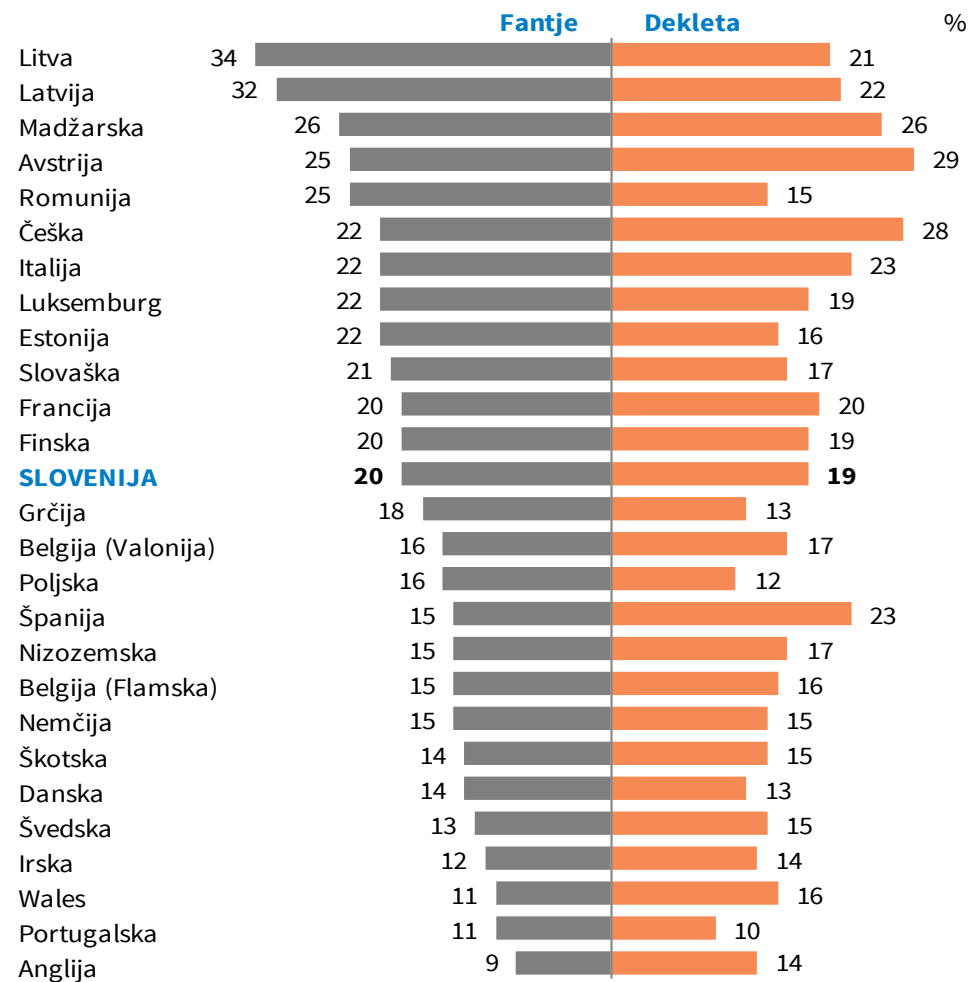
¹⁾ Nizka zanesljivost podatkov.

Vir: EUROSTAT, <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>, 27. 7. 2015

Mednarodna primerjava z nekaterimi državami Evropske unije iz leta 2008 kaže, da Slovenija sodi med države z nižjimi deleži rednih kadilcev.

3.5 Graf 4: Delež anketiranih 15-letnih mladostnikov, ki kadijo vsaj enkrat tedensko, Slovenija in nekatere države EU, 2010

Po obsegu kajenja mladostniki v Sloveniji povprečja vrstnikov iz držav, ki so vključene v raziskavo HBSC, večinoma ne presegajo. Delež petnajstletnikov, ki kadijo vsaj enkrat na teden ali pogosteje, je v letu 2010 blizu povprečja držav, vključenih v raziskavo HBSC.

Opomba: V grafu so prikazane samo tiste države, ki so članice EU, v raziskavo HBSC pa so bile vključene tudi nekatere države izven EU.

Vir: Raziskava Z zdravjem povezano vedenje v šolskem obdobju (HBSC)

SEZNAM GRAFOV IN TABEL

SEZNAM GRAFOV

3.5 Graf 1: Delež kadilcev in bivših kadilcev med anketiranci (25–64 let) , po spolu, Slovenija, 2001, 2004, 2008, 2012	3-2
3.5 Graf 2: Delež kadilcev, bivših kadilcev in tistih, ki nikoli niso kadili, med anketiranci v starosti 25–64 let , po statističnih regijah, Slovenija, 2012.....	3-7
3.5 Graf 3: Delež anketirancev (25–64 let), ki so dnevno izpostavljeni tobačnemu dimu drugih , po statističnih regijah, Slovenija, 2012.....	3-8
3.5 Graf 4: Delež anketiranih 15-letnih mladostnikov, ki kadijo vsaj enkrat tedensko , Slovenija in nekatere države EU, 2010	3-10

SEZNAM TABEL

3.5 Tabela 1: Delež kadilcev, bivših kadilcev in tistih, ki nikoli niso kadili, med anketiranci v starosti 25–64 let , po spolu, starosti in izobrazbi, Slovenija, 2001, 2004, 2008, 2012	3-3
3.5 Tabela 2: Delež anketirancev (25–64 let) po številu pokajenih cigaret na dan , Slovenija, 2012	3-3
3.5 Tabela 3: Delež anketiranih mladostnikov, ki kadijo vsaj enkrat tedensko , po spolu, pri starostih 11, 13, 15 let, Slovenija, 2002, 2006, 2010	3-4
3.5 Tabela 4: Delež anketirancev (25–64 let), ki navajajo, da oni ali družinski člani kadijo v bivalnih prostorih, in delež anketirancev, ki so dnevno izpostavljeni tobačnemu dimu drugih , po spolu, starosti in izobrazbi, Slovenija, 2001, 2004, 2008, 2012.....	3-5
3.5 Tabela 5: Delež anketirancev (25–64 let), ki so dnevno izpostavljeni tobačnemu dimu drugih , po spolu, Slovenija, 2012.....	3-5
3.5 Tabela 6: Delež kadilcev, bivših kadilcev in tistih, ki nikoli niso kadili, med anketiranci v starosti 25–64 let , po statističnih regijah, Slovenija, 2001, 2004, 2008, 2012.....	3-6
3.5 Tabela 7: Delež anketirancev (25–64 let), ki navajajo, da oni ali družinski člani kadijo v bivalnih prostorih, in delež anketirancev, ki so dnevno izpostavljeni tobačnemu dimu drugih , po statističnih regijah, Slovenija, 2001, 2004, 2008, 2012	3-8
3.5 Tabela 8: Delež anketirancev (15+ let), ki redno kadijo , po številu cigaret na dan, Slovenija in nekatere države EU, 2008.....	3-9

DEFINICIJE

Okrajšave in kratice	NAZIV	DEFINICIJA	DODATNA METODOLOŠKA POJASNILA	ANGLEŠKI IZRAZ
	Redni kadilci	Redni kadilci so tisti, ki kadijo vsak dan.		Regular smokers
	Občasni kadilci	Občasni kadilci so tisti, ki kadijo priložnostno, običajno ob določenih dogodkih.		Occasional smokers
Raziskava CINDI	Raziskava »Z zdravjem povezan vedenjski slog«	Raziskava Z zdravjem povezan vedenjski slog je bila izvedena med odraslimi prebivalci Slovenije v letih 2001, 2004, 2008 in 2012. Njen namen je odkrivanje razširjenosti in medsebojne povezanosti dejavnikov tveganja za nenalezljive bolezni pri odraslih, in sicer glede kadilskih, pivskih, prehranjevalnih in gibalnih navad, pa tudi glede obnašanja v zvezi z varnostjo v cestnem prometu in glede koriščenja nekaterih zdravstvenih storitev. Na osnovi zbranih podatkov bo lažje oblikovati prihodnje programe za izboljšanje zdravja vseh prebivalcev Slovenije, podatki pa so v pomoč tudi pri smiselnem načrtovanju preventivnih zdravstvenih aktivnosti.	Okvir za pripravo vzorca je bil Centralni register prebivalstva (CRP). Vzorec je pripravil Statistični urad Republike Slovenije na podlagi stratificiranega enostavnega slučajnega vzorčnega načrta (stratifikacija po regijah in tipu naselja). V vzorec za raziskavo v letu 2012 je bilo vključenih 16.000 prebivalcev Slovenije, ki so bili na dan začetka anketiranja (1. junija 2012) stari od 25 do vključno 74 let. Terenska faza ankete je potekala od 1. junija 2012 do konca septembra 2012. Pri analizi trendov so bili prebivalci v starosti 65–74 let zaradi primerljivosti s podatki iz let 2001 in 2004 izključeni. Podatki za leta 2001, 2004, 2008 in 2012 so javno objavljeni v poročilu na spletni strani NIJZ: http://www.nijz.si/sl/publikacije/izzivi-v-izboljsevanju-vedenjskega-sloga-in-zdravja-desetletje-cindi-raziskav-v-Sloveniji	CINDI Health Monitor Survey

Okrajšave in kratice	NAZIV	DEFINICIJA	DODATNA METODOLOŠKA POJASNILA	ANGLEŠKI IZRAZ
Raziskava HBSC	Raziskava »Z zdravjem povezano vedenje v šolskem obdobju«	Z zdravjem povezano vedenje v šolskem obdobju je mednarodna raziskava, ki poteka vsake štiri leta. Nacionalni inštitut za javno zdravje (NIJZ) jo je izvedel v letih 2002, 2006 in 2010. Mednarodni vprašalnik obsega niz obveznih vprašanj o demografskih, vedenjskih in psihosocialnih vidikih zdravja. Poleg teh lahko sodelujoče države dodajo še določeno število opcijskih vprašanj, s pomočjo katerih je mogoče natančneje opazovati posamezna vsebinska področja. Obvezna vprašanja obsegajo naslednja vsebinska področja: demografija, prehranske navade, hujšanje in telesna samopodoba, telesna dejavnost, sedeča vedenja, tvegana vedenja, spolno zdravje, poškodbe in nasilje, družina, vrstniki, šola, zdravje in počutje, družbene neenakosti.	<p>Uporabljena je bila kvantitativna metoda raziskovanja – anketa s standardiziranim mednarodnim vprašalnikom. Reprezentativni vzorec je zajel všolane slovenske enajst-, trinajst- in petnajstletnike. Enota vzorčenja je bil razred oziroma oddelek. Vzorčenje je bilo dvostopenjsko stratificirano. Anketiranje je bilo izvedeno v času pouka, in sicer v šolskih učilnicah izbranih šol.</p> <p>Mednarodna poročila so dostopna na tej povezavi: http://www.hbsc.org/publications/international/#osix</p> <p>Podatki za leta 2002, 2006 in 2010 so javno objavljeni v poročilih na spletni strani NIJZ: http://www.nijz.si/sl/publikacije</p>	Health behaviour in school-aged children